

Θηραταί

(Εικὼν βυζαντιανοῦ χειρογράφου)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν ὀσμανιδῶν ἐλογίζετο μέχρις ἐσχάτων ὡς γεγονός πολιτικὸν κρίσιμον, ἐπὶ τοσοῦτον κρίσιμον ὥστε συγκατηριθμεῖτο μεταξὺ τῶν μεγάλων συμβεβηκότων τῆς πεντεκαίδεκάτης ἑκατονταετηρίδος, δι' ὧν χωρίζεται ἡ μέση τῆς Εὐρώπης ἱστορία ἀπὸ τῆς νέας. Πρὸ τίνος δὲ πολλοὶ ἐπεχείρησαν νὰ καταβιβάσωσιν ἐκ τῆς περιωπῆς ταύτης τὴν παρὰ τὸν Βόσπορον ἐγκαθίδρυσιν τῆς ὀσμανικῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἠγωνίσθησαν νὰ μειώσωσι τὴν πρότερον ἀποδοθεῖσαν αὐτῇ σπουδαιότητα. Ἀλλὰ συμβαίνει ἐνταῦθα ὅ,τι καὶ εἰς ἄλλα πολλὰ τοῦ κόσμου τούτου πράγματα· αἱ δευτέραι φροντίδες δὲν εἶναι πάντοτε τῶν πρώτων σοφώτεραι, καὶ ἀπ' ἐναντίας ἐνίοτε ἡ ἀρχικὴ τῶν πραγμάτων ἐντύπωσις εἶναι ἀκριβεστέρα τῆς βραδύτερον οὕτως ἢ ἄλλως τροποποιηθείσης. Δὲν λέγομεν ὅτι ἡ ὀριστικὴ κατάλυσις τοῦ μεσαιωνικοῦ ἑλληνισμοῦ ἐπενήργησεν εἰς τὴν τύχην τῆς μέσης καὶ τῆς δυτικῆς Εὐρώπης, εἰς τὴν πολιτικὴν, τὴν κοινωνικὴν καὶ τὴν διανοητικὴν αὐτῆς διαμόρφωσιν, ὅσον ἡ ἀνακάλυψις τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Εὐέλπιδος ἄκρας ἢ ἡ εὐρεσις τῆς τυπογραφίας. Αὐτὴ ἡ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἀναπτυχθεῖσα ἐν Ἰταλίᾳ μελέτη τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλολογίας καὶ τέχνης, ἡ πολυειδῶς μὲν τῶντι συντελέσασα εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν διάπλασιν τῆς Εὐρώπης, ἀποδοθεῖσα δὲ εἰς τοὺς Ἕλληνας, ὅσοι ἐζήτησαν ἄσυλον τότε ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ, ἤθελε συμβῆ καὶ ἄνευ τῆς προκειμένης καταστροφῆς. Τὰ πνεύματα εἶχον ὀριμαῖσι πρὸς τὴν τοιαύτην πνευματικὴν ἐπιμιξίαν, κατ' ἀρχὰς μὲν ἐν Ἰταλίᾳ, μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ εἰς τὰς λοιπὰς τῆς Εὐρώπης χώρας, αἱ δ' ὀσημέραι προαγόμεναι μεταξὺ Δύσεως καὶ Ἀνατολῆς σχέσεις ἠθέλον οἰκοθεν ἐπιφέρει τὴν τελειότεραν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τεχνῶν σπουδὴν καὶ τὴν ἐπιμελεστέραν ἀναζήτησιν τῶν ἀριστουργημάτων τῶν περιωφζομένων ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς τῆς Ἀνατολῆς χώραις. Τάναπαλιν μάλιστα δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ ὀσμανικὴ κατάκτησις ἠλάττωσε τοὺς θησαυροὺς τούτους καὶ πολλῶν ἐξ αὐτῶν διὰ παντὸς ἀπεστέρησε τὸν νεώτερον κόσμον. Πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας ταύτης ἀρκούμεθα εἰς ἓν καὶ μόνον γεγονός, παραλείποντες τὰ ἄλλα. Καθὰ ὁ ἐνετὸς Λαῦρος Κουριῖνος ἔγραφεν ἐκ Κρήτης, Ἰουλίῳ 1453, πρὸς τὸν πάπαν Νικόλαον Ε΄,